
Volpi Lisjak Bruno
Nabrežinska ribiška pot

Članek opisuje tisočletno prisotnost slovenskih morskih ribičev v obalnih vaseh tržaškega zaliva med Trstom in Devinom. Detajlno obravnava vlogo, ki jo je imel etnolog Milko Matičetov pri pridobitvi zadnjega primerka tipičnega slovenskega monoksilnega plovila, imenovanega »čupa«, sedaj last Slovenskega etnografskega muzeja.

The article describes a thousand-year-old tradition of Slovene marine fishermen in the coastal villages between Trieste and Duino. It discusses in detail the role of Milko Matičetov in attaining the last specimen of the so-called čupa, a typical Slovene vessel which had been made from a single log. The čupa is now in possession of the Slovene Ethnographic Museum in Ljubljana.

Preden opišemo to zadnjo skozi stoletja uporabljano pot slovenskih ribičev na obali Jadranskega morja, mislim, da ne bo odveč osvežiti spomin na zgodovinske dogodke, ki so vplivali na nastanek in razvoj slovenskega pomorskega ribištva.

Naši predniki so prišli do morja v širšem Tržaškem zalivu približno v 8. stol. Ko je Pipin, sin Karla Velikega, leta 796 porazil Avare, so ostali tu glavni prebivalci. Frankovska država jim je dala možnost da se naselijo na t. i. »pustote«, kot jih omenja *Placitum Risanum* iz leta 804, in da kolonizirajo del Furlanije približno do Tilmingtona. Obalni pas so naselili od Savudrije vse do ustja Soče. Treba pa je točneje navesti, da jim na istrski strani prebivalci romanskega izvora, živeči v utrjenih mestecih Piran, Izola, Koper in Milje, niso dovolili neposrednega pristopa do morja in torej ribištva. Prav verjetno naši kmetje tudi niso silili na morje, ker jim je istrska rodovitna zemlja, za razliko od kraške, dajala zadostna sredstva za preživetje.

Popolnoma drugačna pa je bila slika na kraški obali. Zemlja je bila nerodovitna, naselbin ni bilo, ustanovili so jih Slovenci. Okoli obzidja mesta Trst so nastala naselja Škedenj, Sv. Marija Magdalena, Čarbola, Greta, Barkovlje. Na Kraškem robu, ki gleda morje, pa vasi Kontovel, Križ, Nabrežina, Devin, Štivan. Neglede na politično-administrativno oblast, ki se je večkrat menjala, so bile pod upravo slovenskih županov do

propada Avstro-Ogrske. Ker je bil dostop do obale tu prost, so se Slovenci podali na morje in postali ribiči. Treba je še dodati, da za razliko od istrskih mest Trst ni imel svojega kmečkega in ribiškega stanu. Le Slovenci so se ukvarjali s kmetijstvom, vinogradništvom in ribištvo. Prvi ribiči italijanske narodnosti so prišli v Trst iz Neaplja, šele ko je Italija zasedla naše ozemlje po prvi svetovni vojni.

Obala od Trsta do Devina ima specifične morske in orografske posebnosti. Kraški rob se spušča z višine približno 300 m zelo strmo v morje, brez plaž in naravnih zaklonišč, in burja piha z visokih skal s silnimi sunki pod vpadnim kotom 20 stopinj. Vse to je vplivalo na slovensko ribištvo. Med posebnostmi najbolj izstopata tonolov* in raba monoksilnega plovila »čupe«, o čemer bo še govor.

Vasi so nastale visoko na robu kraške planote, ker tik ob morju ni bilo primerno širokega prostora in mimooidnih cest. Zaradi tega so bili ribiči prisiljeni pešačiti iz vasi do morja, kjer so hranili svoja plovila in potrebščine v obmorskih hišicah. Tako so nastale ribiške poti, ki so povezovalle morje z vasi Kontovel, Križ in Nabrežina. Njihova dolžina se je sukala od enega do dveh kilometrov in glede na to, da so skušali izbrati najkrajšo razdaljo čez strm skalnat rob, je bilo v njih vključenih tudi od 400 do 500 stopnic. Take poti so bile štiri, vsaka vas je imela po eno, Kontovel pa dve, eno proti Miramarskemu gradu v Grljan in drugo proti Trstu v Čedaz. Vse so bile v rabi in lepo prehodne do druge italijanske zasedbe našega ozemlja leta 1954, ko je ribištvo začelo postopoma propadati in se je začelo programirano raznarodovanje naše obale.

Na vrhu kraške planote. – Foto Lisjak 1998

* V SSKJ ni naziva ribe *ton* in izpeljank *tonina*, *tonolov*, pač pa samo *tun*, *tuna*. Avtor dosledno navaja nazive, ki so zapisani v arhivih in v rabi med slovenskimi pomorci. Utemeljitev za to glej: B. Volpi Lisjak, *Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja od Trsta do Timave*. Trst 1995, str. 13.

Ker bo tukaj govor o **Nabrežinski ribiški poti**, velja na kratko zabeležiti nekoliko podatkov o sami vasi, da bi si človek bolj jasno predstavljal, v kakšnem okolju in kako so tukajšnji ribiči živeli skozi čas.

Nabrežina je nastala na rimski cesti »via Gemina«, ki je povezovala Oglej s Trstom in Istro. Njeni sledovi so še vidni v kolesnicah, vklesanih v kamen nedaleč od izvira Timave pri Štivanu in se držijo današnje trase pokrajinske ceste, ki gre iz Devina preko Sosljana, Nabrežine, Križa, Proseka in Kontovela v Trst. Rimljani so začeli intenzivno uporabljati nabrežinski beli kamen že v 1. stol. pr. Kr. za gradnjo Ogleja, ki je postal eno glavnih rimskih mest in pristanišč z več kot 100.000 prebivalci. Glavni kamnolomi, kot dokazujejo laboratorijske in arheološke raziskave, so bili nedaleč od današnje stare vasi in so še lepo vidni.

Nabrežina je omenjena v listinah iz 13. stol. kot Aurisin, potem kot Lebrosina; sedanje slovensko ime se uveljavi ob koncu 15. stol. Vas in ljudje so lepo opisani v raznih urbarjih devinske gosposke iz 14. 15. in 16. stol., ki jih je zbral prof. M. Kos, in v tistih, ki jih hrani Državni arhiv Trstu.

Prva dokumentirana prisotnost slovenskih ribičev, ki se ukvarjajo z različnimi načini ribolova, izhaja iz zbirke pod naslovom *Processo tra la citta' di Trieste et Mattia Hoffer cap.o. di Duino in merito al saltarello di Sistiana et pesca dei toni alle Canovelle dell'a. 1552*. Imenovani so ribiči Lokavec, Primožič in Cijak. Kasneje, v drugih listinah iz leta 1584, najdemo še imena Štefan Pertot, Šime Pertot, Hilarij Gruden, Matija Ogniska, Janez Vodopivec, vsi podložniki devinske gosposke, ki so ji morali plačevati najemnino za uporabo nekaterih vrst mrež ali dajatve od ulova. Treba je upoštevati dejstvo, da je bila takrat pravica do ribištva fevdalni privilegij, saj je morje šele leta 1835 postalo svobodno za vsakogar in je obalni pas v širini ene morske milje pripadal izključno stanovalcem teh občin. Nekateri ribiči so se preživljali z ribolovom, mnogi pa so se ukvarjali tudi z vinogradništvom in kmetijstvom, živeli pa so v glavnem v ribiškem naselju, v najstarejšem severovzhodnem delu vasi.

Na pokrajinski cesti. – Foto Lisjak 1998

Izgleda da je življenje v stiku z morjem vplivalo na miselnost in navade. Tradicija se je prenašala iz roda v rod vedno v istih družinah: Caharija, Gruden in Pertot. Zaradi tega so imele vse še nadimke, ki so bili v začetku tega stoletja tile: Babčevi, Becljevi, Cerojkni, Čotoukni, Čuljnovi, Gospodičevi, Guretovi, Klaričevi, Kutinovi, Lukotovi, Martinčevi, Mihčevi, Pouljanovi, Špelnovi, Štropovi in Trogarjevi.

O ribiški dejavnosti Nabrežincev nas pouči tudi katastrski operat iz leta 1827, ki tako opisuje vas:

vas Nabrežina, davčni okraj Gorica, politični okraj Devin.

Hiše: 67, v katerih je 84 družin. Ena je gosposkega stanu, ker živi v Nabrežini majordom devinske gosposke, ki je obenem župan Zgonika. 12 hiš je pokritih s korci, vse ostale s kamnitimi ploščami; vse so obdelane z malto.

Prebivalci: 199 moških, 194 žensk.

Živina 78 volov, 63 krav, 1 konj, 1 mula, 305 ovac, 21 telet, 19 oslov, 40 prasičev.

Vas nima sladkovodnih izvirov, edini je daleč ob morju. Če je suša, je uporaben le v oseki, ker drugače se voda meša z morjem. V tem primeru je treba hoditi po vodo do 2 uri oddaljene Timave ... .. v vasi so hiše združene cerkev ima kaplana, ki je izredno delaven, širokih pogledov in si neumorno prizadeva za moralo ter prosveto svojih faranov. V šoli brezplačno uči mladeniče osnovnih pojmov literature, aritmetike in poljedelstva. Omembe vredni so ogromni kamnolomi, ki so zelo verjetno prispevali za izgradnjo starega Ogleja, Gradeža in Benetk .... .. po kmetijstvu je druga važna dejavnost morski ribolov, ki je živahen vse leto, posebno v sezoni lova tonine ... .. nekateri kmetje gojijo tudi sviloprejko ...

Da je bil ribolov, posebno pa lov na tone, zelo pomemben in donosen, potrjujejo tudi beležke župnijskega upravitelja Valentina Florjančiča iz leta 1836, ko piše v bohoričici, da je v enem samem jutranjem lovu vsak ribič zaslužil čistih 180 goldinarjev.

Najstarejši posnetek tonolova pred 1. svetovno vojno. Ribiči imajo dolge spodnje hlače zavahane do kolen

Po letu 1851, ko se je začela gradnja Južne železnice (Südbahn), ki je povezala Ljubljano s Trstom, se je vas začela hitro spreminjati in večati. Nastala je potreba po veliki količini klesanega kamna in delovne sile. Odprli so se stari rimski in še drugi kamnolomi, ljudje so dobili nove zaposlitve, vendar so ribiči ostali zvesti svojemu poklicu.

Zanimiva je tudi ugotovitev, da so bili nabrežinski ribiči, za razliko od drugih po večini malo izobraženih in nepismenih, kulturno na višjem nivoju. Bili so včlanjeni v razna kulturna društva, v knjižnico, eden je bil knjižničar in eden od njih je celo pisal pesmi o življenju na morju. Verjetno je nanje vplivalo okolje, saj so ob koncu prejšnjega stoletja v vasi obstajali: čitalnica, bralno društvo, tamburaški zbor, pevski zbor, podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, Slovensko katoliško izobraževalno društvo, splošna delovna zveza, klub Tolstoj, ljudski oder, godbeno društvo, pevsko društvo, javna ljudska knjižnica, olupševalno društvo Nabrežine.

Tu ne gre pozabiti na vpliv morja in nabrežinskega brega na slovensko književnost in pesništvo. Aškerc je na tej obali dobil navdih za svoje *Balade in romance slovenskih morskih ribičev* in zelo lepo pojasnjuje svoje takratno duševno stanje:

Naravnemu človeku je bilo morje s svojo globočino in svojo neizmernostjo, svojo velikansko močjo, ki se razodeva v razburkanih valovih, butajočih ob bregove in penečih se v belih penah, nekaj zagonetnega, čez vse mere silnega, nekaj naravnost demonskega .... Morje je ribiču često strah, ki mu preti s pogubo ... ali naš ribič ljubi morje, počuti se na njem kakor doma, strahu ne pozna za karsibodi ...

V pesmih Iga Grudna se čuti hrepenenje po morju:

*Visoko v bregu sredi jesenskih trav,
ciklamov in žajblja dišečega,
poslušam pesem morja šumečega,
bolestno zvenenje sončnih daljav,
takt vesel, galeba hreščanje,
bežeče race nemirno kričanje, drhtenje
oljk in platan
in listov na trti:
o duh moj, razpni se čez morsko plan
v gasoči dan – še daleč je, daleč do
smrti ...*

Srečko Kosovel je v svoji kritiki Grudnovih pesmih o morju in bregu, povedal: ... *Vse naše intimnosti je hotel Gruden prikazati v teh pesmih, kakor da bi hotel opozoriti vse Slovence, kaj bodo izgubili s Primorjem, kajti nastajale so te »Primorske pesmi« v dobi italijanske okupacije, ko smo prešli iz suženjstva v suženjstvo ...*

Po drugi svetovni vojni, ko se je še določalo o usodi naše obale in južne Primorske, nas je Gruden spet opozarjal v pesmi *Sinku*:

*V Nabrežini blizu Trsta
se tvoj oče je rodil:
kjer je v morju skala čvrsta,
se po produ je podil,
v zimi z burjo se boril.
V šolo hodil je v Gorico:
ko prihajal je domov,
vozil se je z jadrnico,
z ribiči veslal na lov
tja do istrskih bregov.*

*Dnevi so prišli temačni,
takšnih ni še videl svet;
mrki tujci v dobi mračni
so teptali kraški cvet
pet in dvajset strašnih let.*

*Naj kdorkoli kdaj te vpraša,
kdo živi na zemlji tej,
vedi: ta je zemlja naša,
tvoji dedi spijo v njej,
zanjo bori se naprej!*

In prav ta zadnja kitica je vklesana na kamniti plošči na zidu stopnic ribiške poti pri morju v trajen opomin, da ... *zemlja ta je naša, tvoji dedi spijo v njej, zanjo bori se naprej!*

Plošča z verzí Iga Grudna. – Foto Lisjak 1998

Lahko trdimo, da sta slovensko pesništvo in književnost o morju, ki sta obširna in bogata in zelo cenjena med Primorci, v vseh dobah pomagala v težkih časih držati narodno zavest budno. Neglede na hud pritisk in namene italijanskih oblasti, da bi odgnale nabrežinske ribiče od njihovega morja in obale, so se le-ti obdržali trdno do konca druge svetovne vojne in vztrajno lovili ribe in peščili gor in dol po ribiški poti.

Leta 1947 se pojavi med ribiči neki čudni človek, ki zbira stare neuporabne stvari. Imenuje se Milko Ukmar, pravijo mu Matičetov iz Koprive na Krasu in sprašuje po čupah, iztesanih iz enega samega hloda, o katerih mu je govoril Rado Lenček, ki je zbiral etnografske podatke o Slovencih ob morju. Napoti se na dom lastnika ene zadnjih preostalih čup, kjer najde gospodarja Avgustina Caharija, po domače Babčevega, njegovega sina Valentina in starega očeta Janeza, rojenega leta 1864. Od njih zve mnogo zanimivih podatkov. Stari Janez se še dobro spominja, kako so šli iskat primer-no deblo v Bukovje na Pivko, pripeljali so ga domov in leta 1898 iztesali na dvorišču čupo, ki je še pri morju. Sedaj je ne rabijo več za ribolov, ker so si kupili nov, bolj sodoben čoln. V njej barvajo mreže. Kot nalašč, si misli naš Milko, verjetno jo bodo prodali za nižjo ceno. Po klepetu ob kozarcu domačega odličnega vina z morskega

brega se odločijo za sprehod k morju. Čez ribiški klanec, Milko se prvič poda v spremstvu Babčevih po nabrežinski ribiški poti.

Pridružimo se jim, bo zanimivo!

Po klancu gremo mimo pokopališča, prečkamo pokrajinsko cesto in se začenjamo lahko vzpenjati proti osamljeni stavbi srednje šole, ki leži v borovem gozdiču. Pri električni centrali, ki je že na najvišji točki Kraškega roba, se ozremo naokoli. Za nami, skoraj kilometer daleč, je ostala Nabrežina, okoli so lepo obdelani vinogradi, v ozadju kraška planota, v daljavi pa cel rob Trnovskega gozda nad Vipavo od Goriške do Nanosa. Na desni se nam v polkrogu mogočno predstavlja 646 m dolg največji viadukt južne železnice z 42 oboki iz belega nabrežinskega kamna. Še par korakov naprej in na mostičku, postavljenem čez tir železnice, ki pelje v Ljubljano, že zagledamo veliko modro površino morja. Spustimo se nekoliko dalje prav na točko, kjer je železniško razpotje sklesano v živo kraško skalo, in prečkamo tračnice železnice za Italijo. Po kamnitih stopnicah, postavljenih na veliki oporni zid železniške trase, pridemo do čudovite razgledne točke 250 m visoko nad morjem z ledinskim imenom Oljščica, ker so bili tu v starih časih oljčni nasadi, kot nam še potrjujejo zapuščene stare oljke. To ploščad je v začetku stoletja zgradilo Olepševano društvo Nabrežine.

Razgled je veličasten, verjetno najlepši v celem Tržaškem zalivu. Se spleča ostati tu nekaj trenutkov in se naužiti lepote še nepokvarjene narave.

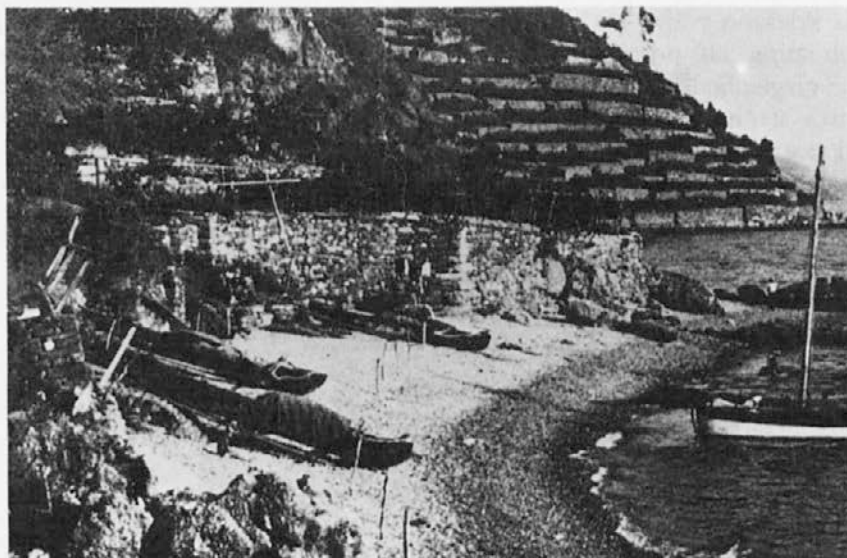
Na državni obalni cesti – Foto Lisjak 1998

Na levi vidimo vso obalo do miramarskega gradu, Trsta, Izole, Pirana, Savudrije in hrvaške Istre. Na desni devinski grad, Tržič, Soča, ki se zliva v morje s svojo smaragdno zelenkasto barvo v obliki pahljače, svetišče Barbano sredi lagune, kamor so romali v čast Matere Božje naši ribiči na svojih ladjah. Potem plaže, Gradež, Lignano, Caorle skoraj do Benetk, v ozadju furlanska ravnina in daleč Dolomiti in alpsko gorovje. Pred nami sinja površina mirnega morja, presekana s snopom lesketajočih se zlatih refleksov sončnih žarkov, tu pa tam ribiški čolni, ki vlečejo mreže, in beli galebi, ki krožijo za njimi v iskanju zbežalih rib. Ob obali popolnoma prozorno morje postaja bolj svetlo in dno je vidno v vsakem detajlu. Pod nami terasasti vinogradi, grmovje med visokimi belimi skalami in sem in tja samotni mediteranski bori. Iz morja se dviga topel zrak, pomešan s prijetnimi vonjavami morske trave, smole borov in žajblja, ki raste strnjeno med kamenjem. Okoli vlada tišina, sliši se samo hreščanje galebov in cvrčanje škržatov. Počasi, skoraj neopazno, občutimo, kako nas objame notranji mir, in dobimo navdih

za višje vrednote, ki so jih na tem mestu iskali in dobivali razni naši in tuji pisatelji, pesniki in umetniki.

Duša se tako dobro počuti, da bi kar tukaj ostali.

Po vijugasti stopničasti stezi se spustimo do obalne državne ceste, jo prečkamo in kmalu smo v predelu, kjer je po ustnem izročilu verjetno bila velika rimska vila, ker so med obdelovanjem vinogradov našli mozaike, v zidovih teras pa se še najdejo rimski korci in kosi lončenih posod. S tega mesta, ki je približno 50 m nad morjem, nas do majhne plaže z ledinskim imenom *Pri čupah* vodijo samo stopnice. Na desni in levi strani je nekoliko »kazunov«, majhnih ribiških hišic – skladišč za mreže. V zidovih zadnjih teras »paštnov«, vidimo nekakšne jarke, imenovane »fasali«, kjer so shranjevali čupe daleč od valov. V dveh ležita zadnji dve, ena je Martinčeva, druga je Babčeva, prav tista, ki je naš cilj.

Tri čupe na plaži – pogled na jugovzhod proti Miramuru, slika iz tridesetih let

Gospod Milko (ki je bil takrat že kustos Etnografskega muzeja v Ljubljani) si jo ogleduje z velikim zanimanjem. Trup je še dobro ohranjen, čeprav zdelan od petdesetletne uporabe, tudi razpoke na bokih so vidne, toda zamašene so s predivom in prevlečene s katranom. Vse pritikline so shranjene v kazunu. Človek takoj razume, da z etnološkega vidika Slovenci ne smejo izgubiti takega predmeta, saj takih plovil v tem stoletju niso več tesali in tudi v bodoče jih ne bodo. Ribiči sedaj rabijo sodobne čolne z motorji. Pomisli: to je edino tipično slovensko plovilo, ohraniti ga je treba sedaj, take priložnosti ne bomo imeli nikdar več!

Takoj steče pogajanje za nakup. Kar se tiče pritiklin, Babčev lahko odda teslir, pajol, fuorklo, brčagel, tudi kos štrika za privez, toda vesel ne. Ta mu služijo za drug čoln. Kaj se hoče, vsega ni mogoče imeti. Na koncu dosežejo sporazum za 20.000 lir pod pogojem, da morajo biti razpoke na čupi popravljene in da mora biti v roku enega tedna nepropustna in sposobna za plovo.

Po sklenjeni kupčiji se Babčevi nekako opravičujejo, da je krmeni del malo prepe-rel, ker se je zaradi poševne lege čupe v fasalu na dnu vedno zbirala voda. Pojasn-

jujejo, da za to ni kriva samo deževnica, ampak tudi »mornica«. Gospod Milko, ker te besede še ni slišal, vpraša za pojasnila. Pogledajo ga začudeno, da je tako neveden, in mu raztolmačijo, da je mornica vendar voda iz morja, kot je deževnica voda od dežja. Gospodu Milku zažarijo oči od silnega navdušenja, ker je poleg čupe dobil še novo, izvorno, lepo in logično slovensko besedo v rabi med ljudmi, ki se ukvarjajo z morjem.

Nazaj grede po ribiški poti navzgor je razgovorov malo, vsakdo zase premleva svoje misli. Stari Babčev kot v filmu obuja spomine, ko je čupo tesal, zadovoljen z lahkoto lovil ribe, ker jih je bilo takrat še veliko, kot vojak na ruski fronti prestal hude čase, se vrnil domov in si spet na svoji čupi svobodno služil kruh na morju; v drugi vojni z nemškim dovoljenjem ribaril, sedaj pa je vsega konec, kot da bi mu življenje uhajalo. Žalosten je. Mladi pa zadovoljen, dobil je denar, ki ga sploh ni pričakoval, rešil se je stare šare, ki niti za ogenj ni bila vredna. Našemu Milku rojijo misli drugje, postavlja se resen problem: kako pripeljati kupljeno čupo iz Nabrežine, ki je v anglo-ameriški coni Svobodnega tržaškega ozemlja, v Koper pod začasno jugoslovansko upravo. Počasi prisopihajo do vrha, se ozrejo kot po navadi še enkrat na morje in kmalu so spet doma, kjer si še enkrat nazdravijo z domačo kapljico in gospod Milko odhiti čez mejo.

Zelo se mu je mudilo, ker je že imel v glavi rešitev. V Koprju je najel ribiča, ki je imel motorni čoln. Ukazal mu je, naj gre na zmenjeni dan v Nabrežino, prevzame že plačano čupo in jo pri belem dnevu, ko ni patroliranja, pretihotapi do Kopra. Naj se dela, kot da ribari, in če ga slučajno kdo ustavi, naj obrazloži, da pelje čupo gospodu Matičetovu, ki jo je podedoval od svojega strica, da pa je tako stara in zdelana, da nima nobene konkretne vrednosti.

Načrt je res gladko uspel. Na zmenjeni dan so čupo spet splovili v morje, znani filmski poročevalec Edi Šelhaus jo je posnel, kako zadnjič plava, fotografirali so Avgustina Babčevega in sina Valentina, kako v njej veslata, in jo izročili ribiču, ki je čakal na motornem čolnu.

Čupa na morju ob nabrežinskem bregu »Pri čupah«. Na veslih lastnik August Caharija (roj. 1892), na vesliču njegov sin Valentin (roj. 1928) p. d. Tinče Bobčev. – Foto E. Šelhaus l. 1947

Zvečer je bila čupa že na varnem v Koprju, od koder je kasneje priromala v Etnografski muzej v Ljubljano, da bi pričala bodočim rodovom o tisočletnem pomorskem ribištvu Slovencev.

Ko je leta 1947 mladi Milko Matičetov prehodil nabrežinsko ribiško pot in potem sklenil kupčijo, verjetno ni mogel dojeti veličine svoje intuicije. Namreč: pripomogel je ohraniti predmet neprecenljive vrednosti, ne samo za slovenski narod, ampak tudi v širšem smislu za pomorsko arheologijo, ker je čupa edini primerek primitivnega plovila, ki ima svetovni rekord: več kot tisoč let rabe na obali Tržaškega zaliva, tj. v centru Evrope, kjer je bilo ladjedelništvo na visoki stopnji razvoja. Treba je omeniti, da je etimološko-zgodovinska zveza z drugimi slovanskimi monoksili še neraziskana, kajti približno tako plovilo, imenovano »čupas«, so rabili Rusi na jezerih in rekah gubernije Volode.

Mislím, da mu moramo biti danes res hvaležni.

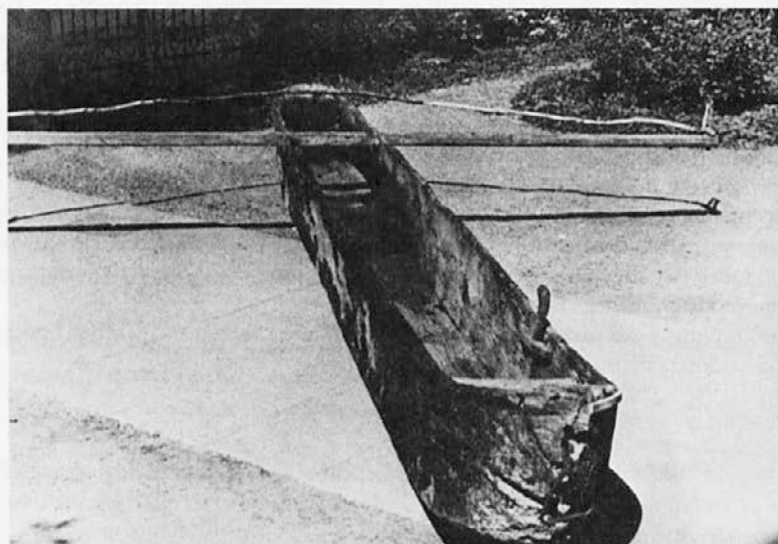

Pri morju na obali. – Foto Lisjak 1998

V drugih ribiških vaseh so bili zgrajeni pristani že ob koncu prejšnjega stoletja in čupe so bile opuščene, ker so bile postopoma zamenjane z večjimi čolni. Nabrežina ni dobila pristana, zato je njena ribiška pot ostala, edina od štirih obstoječih, simbolično povezana s čupami, ki so se tu obdržale najdlje v rabi. Med Slovenci se je do današnjega dne obdržal tudi naziv mesta *Pri Čupah*. Ta delček obale je bil obširno opisan v knjigi *Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja od Trsta do Timave*, izdani leta 1995, toda z opombo, da ni označena v slovenščini, kar je v dvojezični občini obvezno. To je bil povod nekaterim zavednim Slovincem, da so predlagali svojim predstavnikom v občinskem svetu, naj popravijo krivico. Predlog za turistično ovrednotenje je bil spre-

jet, dodeljena so bila potrebna sredstva, pot so počistili, popravili, lepo uredili in primerno označili z dvojezičnimi smerokazi in tablami. Maja prejšnjega leta je bila spet slavnostno odprta v prisotnosti občinske uprave in sredstev javnega obveščanja ter predana rabi turistov in kopalcev. Vzbudila je veliko zanimanje, posebno med Italijani, ker so se mnogi prvič seznanili z dejstvom, da so obstajale čupe, slovenski ribiči, slovenska obala in da Slovenci živijo na Tržaškem več kot eno tisočletje.

Odprtje ribiške poti je imelo še drug pomembni učinek: po njej so pričeli spet prihajati k morju prebivalci slovenskega Krasa iz Komna, Dutovelj, Sežane, kot v starih časih. Dojeli so namreč, kako nespametno je hoditi na kopanje daleč v Izolo ali Piran, ko imajo pred nosom krasno čisto morje, obdano s prelepo še nezacementirano naravo.

Pogled na čupo s premca

Zelo pametno in daljnosežno bi bilo, ko bi se Slovenci zavedali dejstva, da bo čez nekaj let, ko bo Slovenija vključena v Evropsko skupnost, vse naše ozemlje brez meja kot za časa Avstro-Ogrske in bo slovenski etnični prostor nepretrgan segal spet do svoje prvotne obale. To bo dajalo možnost svobodnega pretoka kapitala, delovne sile, trgovine in ljudi, s tem tudi priložnost, da spet postanemo v širšem smislu uporabniki obale in če drugega ne vsaj tega morja kot turisti kopalci in jadralci v že obstoječih zamejskih slovenskih pomorskih klubih.

Viri in literatura

Bruno Volpi Lisjak, Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja od Trsta do Timave, Trst, Mladika, 1995⁽¹⁾, 1996⁽²⁾.

Nabrežina skozi stoletja, 1966

Župnijski arhiv v Nabrežini

Ustno izročilo

Riassunto

Il sentiero dei pescatori di Aurisina

L'articolo illustra brevemente un pezzo di storia degli Sloveni, insediatisi circa nel VII secolo sulla fascia costiera fra Trieste e le foci dell'Isonzo e tuttora abitanti nei paesi di Kontovel – Contovello, Križ – S. Croce, Nabrežina – Aurisina, Sesljan – Sistiana, Devin – Duino, Štivan – S. Giovanni al Timavo. Su questo territorio etnicamente sloveno, operarono ininterrottamente per più di un millennio, gli unici pescatori marittimi sloveni fino agli anni cinquanta, quando furono insediate forzatamente in questa zona famiglie di pescatori istriani di etnia italiana, per alterarne la composizione etnica.

Essendo la costa settentrionale del golfo di Trieste molto scoscesa e difficilmente accessibile, i paesi sorsero sul ciglione carsico ad un'altezza di circa 250 m sul livello del mare. Per questa ragione erano collegati alla spiaggia con dei sentieri usati dai pescatori.

Nel nostro caso si parla appunto del sentiero che collega l'abitato di Nabrežina – Aurisina con il sito in riva al mare denominato «Pri čupah», in italiano «agli zoppoli». Questo viene descritto dettagliatamente, essendo il più pittoresco della costa con dei posti panoramici che spaziano lontano sul mare fino alla Croazia, alla Slovenia ed alla costa italiana oltre Grado, Bibione e Caorle. Ultimamente è stato ripristinato, in modo da offrire un punto di attrazione turistico di grande valore naturalistico.

L'episodio saliente dell'articolo è comunque il recupero dell'ultima imbarcazione monossile denominata čupa, in veneto zoppolo, eseguito dal noto etnologo Milko Matičetov nel 1947. Questo tipo di natante primitivo sloveno rappresenta una rarità in campo mondiale, in quanto fu usato dai pescatori locali per circa un millennio nel golfo di Trieste, dove la costruzione navale era già tecnicamente molto avanzata.

Il prezioso reperto è ora proprietà del Museo Etnografico Sloveno, che entro breve tempo ne curerà l'esposizione nella nuova sede.